

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ
V PRAZE**

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Podnikání a právo

Náhradní rodinná výchova

(Bakalářská práce)

Autor: Monika Marková

Vedoucí práce: doc. JUDr. Michal Spirit, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne

.....

Podpis studenta

Poděkování:

V první řadě bych chtěla poděkovat panu doc. JUDr. Michalovi Spiritovi, PhD. za pomoc, odborné vedení, cenné rady a připomínky při vypracování mé bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala paní Hance Kupkové (ředitelce Klokánku v Hostivicích a předsedkyni Fondu ohrožených dětí) za poskytnutí rozhovoru ohledně fungování tohoto typu zařízení.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také mé rodině za pochopení a podporu při zpracování mé bakalářské práce.

Abstrakt:

Bakalářská práce pojednává o problematice náhradní rodinné výchovy v České republice. Předmětem zkoumání je systém, jakým se instituce náhradní rodinné výchovy člení a způsob jejich financování. Práce se z velké části zaměřuje na zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, konkrétně na projekt Fondu ohrožených dětí tzv. Klokánek. Cílem této práce je zhodnocení, zda jsou tato zařízení dostatečně finančně a legislativně podporována ze strany státu.

The bachelor thesis deals with the issue of substitute family care in the Czech Republic. The subject of the research is the system by which institutions of substitute family care are divided and the way of their financing. The work is largely focused on houses for children requiring immediate help, specifically the project called Klokánek founded by the Fund of Endangered Children. The aim of this work is to evaluate whether this type of substitute family care is sufficiently financially and legislatively supported by the government.

Obsah

Úvod	8
1. Rodinné právo – základní principy a pojmy	11
1.1. Prameny práva	11
1.2. Základní principy rodinného práva.....	11
1.2.1. Princip blaha dítěte.....	12
1.2.2. Princip rovnosti subjektů rodinného práva.....	12
1.2.3. Princip solidarity	13
1.2.4. Princip zákonné ochrany rodiny, rodičovství a manželství.....	13
1.2.5. Princip ochrany rodinného života	13
1.2.6. Princip ochrany soukromí	13
1.3. Pojem „rodičovská odpovědnost“	14
1.4. Pojem „právně volné dítě“	14
1.5. Pojem „rodinná domácnost“	15
1.6. Pojem „nezaopatřené dítě“	15
1.7. Pojem „svéprávnost“ a „nezletilí“	15
2. Náhradní rodinná výchova.....	17
2.1. Formy náhradní rodinné péče	18
2.1.1. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby	19
2.1.2. Osvojení (adopce)	19
2.1.3. Pěstounská péče.....	21

2.1.4.	Poručenství	24
2.2.	Dělení institucí ústavní péče	25
2.2.1.	Dětské zdravotnické domovy pro děti do 3 let věku	25
2.2.2.	Diagnostické ústavy	26
2.2.3.	Dětské domovy	26
2.2.4.	Dětské domovy se školou	27
2.2.5.	Výchovné ústavy	27
2.2.6.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	28
2.3.	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	28
3.	Pobytová zařízení v ČR	30
3.1.	Klokánek	30
3.1.1.	Principy fungování Klokánku	31
3.1.2.	Statistika Klokánku	31
3.1.3.	Finanční podpora Klokánků	32
3.1.4.	Legislativní opora	36
3.1.5.	Samofinancování	37
3.2.	Ostatní pobytová zařízení náhradní výchovy	40
3.2.1.	Financování zařízení ústavní výchovy	40
3.2.2.	Kapacita zařízení	42
	Závěr	43
	Seznam literatury:	45

Internetové zdroje: 46

Zákony: 48

Seznam příloh: 48

Úvod

Při vzpomínání na mé dětství se mi vybaví krásné zážitky, spousta radosti, místa, která jsem navštívila a velké množství lásky. Za vše můžu poděkovat především své rodině. Kromě občasných strachů z běžných záležitostí, které v životě potkávají každé dítě při objevování nových věcí, jsem měla poměrně bezstarostné dětství. Vždy jsem věděla, o koho se mohu opřít, kdo za mnou bude stát, ať se stane cokoli. To přetrvává až do dnes, ačkoliv jsem již zletilá, svéprávná a pracovně způsobilá osoba. Tyto pojmy jsem použila záměrně, abych poukázala na to, že dítě od okamžiku narození potřebuje lásku, bezpečí, vzor, výchovu a pocit, že někam patří. Tato potřeba netrvá jen do osmnáctého roku věku, kdy se člověk podle zákona stává plně svéprávnou zletilou osobou, ale trvá celý život. To, co je dáno člověku v dětství z něj v dospělosti dělá to, kým je a co bude předávat dál, ať už svým dětem nebo ostatním lidem a společnosti. Podporu člověk potřebuje celý život a je velmi těžké čelit všem nástrahám života a zařadit se do společnosti, pokud neexistuje rodina, která člověku důvěřuje a která se za něj postaví.

Bohužel v dnešní době stále běžně dochází k případům, kdy rodiče přivedou na svět dítě, které nechťejí nebo se o něj nedokáží postarat, ať už z důvodů psychických, ekonomických či sociálních. Pokud neexistují jiní příbuzní, kterým by tyto děti mohly být svěřené do péče, končí zpravidla v náhradní rodinné péči (pěstouni, osvojení), v horším případě v zařízeních ústavní výchovy (dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy). Je pro nás důležité si uvědomit, že všechno není samozřejmostí a všichni bychom se měli zamyslet nad tím, že nebýt toho, jací jsou naši rodiče, mohli jsme tuto situaci prožívat i my. Mnoho mladých lidí si až s narozením vlastního dítěte uvědomuje, co výchova a provázení dítěte životem obnáší.

Téma této práce jsem si vybrala z důvodu, že jsem chtěla získat více informací o systému péče v naší republice, který tyto děti vyhledává a nabízí jim pomoc.

Mými cíli bylo zkoumat toto téma ze dvou pohledů. První se týká vhodnosti systému pro děti, které přišly o svůj domov. Jaká je jim poskytována péče, jak se děti do této péče dostávají, jaká existují zařízení a instituty. Druhý pohled se týká hrazení nákladů za tyto děti. Kdo je odpovědný za to, aby tyto děti měly dostatek prostředků na úhradu svých potřeb,

pokud se této úlohy vzdali jejich vlastní rodiče nebo ji z nějakého důvodu nemohou vykonávat.

V první části mé práce se zaměřím na rodinné právo obecně a charakterizuji jeho základní principy. Zmíním několik pojmů, které jsou důležité v souvislosti s rodinným právem a vztahů rodičů a dětí.

Druhá část se již bude věnovat konkrétně náhradní rodinné výchově – její charakteristice, významu, dělení, právní úpravě atd.

V rámci praktické části jsem si vybrala zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, konkrétně projekt Klokánek pro přiblížení a popsání charakteristiky péče, principů fungování, a především získávání financí na výživu dětí a provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Mnoho financí si musí Klokánky či Fond ohrožených dětí, který je zřizovatelem zařízení, shánět sami prostřednictvím veřejných sbírek či partnerů nebo dárců. Mým zájmem bylo také zjistit, kteří partneři to jsou a jaké zajímavé projekty slouží k přilákání pozornosti veřejnosti k situaci ohrožených dětí. Za účelem získat bližší informace jsem navštívila jeden pražský Klokánek a vedla rozhovor s ředitelkou tamního zařízení.

V mé práci se často objevují reakce na novelu zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013, který do systému především náhradní rodinné péče přinesl mnoho změn. Změny spočívají především v rozvíjení náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, jak v oblasti hmotného zajištění pěstounů na přechodnou dobu, tak ve vytvoření podpůrných a odlehčovacích služeb. Ve třetí kapitole se budu věnovat také senátnímu návrhu na změnu tohoto zákona, jehož projednávání bylo v roce 2017 přerušeno. Tento návrh změny se týká právě především zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a státního příspěvku jim poskytovaného.

Na základě charakteristiky všech institutů a zařízení náhradní rodinné výchovy, je mým cílem vyvodit závěr, zda je finanční podpora státu všech zařízení náhradní rodinné výchovy dostatečná, či zda by nebylo vhodné i nějakým způsobem změnit legislativu.

V mé práci jsem použila metodu pozorování, srovnávání neboli komparace a explanaci, tedy výklad a vysvětlení.

1. Rodinné právo – základní principy a pojmy

V důsledku rekodifikace soukromého práva, je rodinné právo, dříve obsažené samostatně v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., začleněno zpět do občanského práva. Normy týkající se rodinného práva tedy najdeme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (ve znění pozdějších předpisů), části II. Rodinné právo se věnuje oblastem manželství a registrovaného partnerství, manželského majetkového práva, příbuzenství a švagrovství, jiných forem péče o děti a výživného.¹

1.1. Prameny práva

Rodinné právo vychází především z Listiny základních práv a svobod ČR, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvy o právech dítěte z roku 1989 (nazývané také Magna charta), Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, Nařízení Rady č. 2201/2003, o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a Evropské úmluvy o osvojení dětí. V rámci českého zákonodárství se rodinným právem zabývá kromě občanského zákoníku také zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách (ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon (ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní a ochranné výchovy (ve znění pozdějších předpisů) a zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství (ve znění pozdějších předpisů).²

1.2. Základní principy rodinného práva

Mezi základní principy rodinného práva řadíme princip blaha dítěte, princip rovnosti subjektů rodinného práva, princip solidarity, princip ochrany rodinného života, princip ochrany soukromí a princip ochrany rodiny, rodičovství a manželství.

¹ Nový občanský zákoník: *Rodinné právo* [online]. 2015 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/obecne>

² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 9-15. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

1.2.1. Princip blaha dítěte

Pojem „blaho dítěte“ je zakotven v Úmluvě o ochraně práv dítěte z roku 1989. Cílem veškerých činností by mělo být jeho zajištění pomocí nezbytné ochrany a péče a upřednostnění zájmu dítěte za jakýchkoliv okolností, především při výkonu činností zařízení sociální péče a státních orgánů.³ Dá se říct, že tento princip navazuje na zásadu ochrany slabší strany, jelikož dítě je vzhledem ke svému věku a závislosti právě slabší stranou.⁴

1.2.2. Princip rovnosti subjektů rodinného práva

Tento princip vyplývá z občanského zákoníku, který říká, že práva a povinnosti rodičů a dětí jsou vzájemná a že se jich nelze vzdát. Znamená to, že jak rodiče, tak i děti mají vůči sobě navzájem určitá práva i povinnosti. Příkladem může být povinnost rodičů vychovávat a pečovat o své děti, naopak dětem je uložena povinnost dbát svých rodičů, uznávat je, řídit se jejich pokyny a podřídít se výchovným opatřením rodičů.⁵

Mezi manželi také platí, že mají rovná práva a povinnosti.⁶ Manželé i děti mají právo na informace a právo podílet se na řešeních různých situací rodiny. Dítě má právo vyjádřit svůj názor před soudem a jeho názoru musí být věnována patřičná pozornost, v případě osvojení je dokonce potřeba jeho výslovného souhlasu (s podmínkou věku).

Princip rovnosti subjektů nastal až v roce 1949 s přijetím zákona o právu rodinném. Do té doby zákon fungoval na principu otcovské moci, který říkal, že muž je hlava rodiny a má právo vést domácnost a povinnost zajistit manželčinu výživu. Manželka mohla naopak požívat stavu jejího manžela a nosit jeho jméno.⁷

³ Úmluva o právech dítěte. New York: OSN, 1989. Dostupné také z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 322. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

⁵ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Strana 45. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-802-6502-210.

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

⁷ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 143. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314.

1.2.3. Princip solidarity

Rodinné subjekty jsou povinny plnit své povinnosti vůči rodině v rámci svých schopností a možností.⁸ Dle tohoto principu si členové rodiny pomáhají a všichni se snaží zvyšovat hmotnou a sociální úroveň rodiny. Manželé přispívají na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti, tak aby životní úroveň členů rodiny byla srovnatelná. Toto přispívání se týká nejenom financí, ale také osobní péče o členy rodiny. V případě, že má dítě vlastní příjem, je jeho povinností se na přispívání na úhradu společných potřeb podílet.⁹

1.2.4. Princip zákonné ochrany rodiny, rodičovství a manželství

Tento princip je výslovně uveden v občanském zákoníku č. 89/2012 (ve znění pozdějších předpisů), v paragrafu 3, odstavci 2. Platí, že rodina, rodičovství a manželství jsou hodnoty, které musejí být chráněné zvláštním zákonem.¹⁰

1.2.5. Princip ochrany rodinného života

Rodinný život je další významná hodnota chráněná zákonem. Tento princip je velmi důležitý například v souvislosti s odebráním dítěte z péče rodičů.

1.2.6. Princip ochrany soukromí

Obecným nařízením o ochraně osobních údajů účinného od roku 2018, se dá říct, že byl tento princip značně podpořen. Principem ochrany soukromí se myslí se právo na ochranu soukromého života. V určitých situacích jsou však zásahy ze strany sociálně-právních orgánů nezbytné. Například v oblasti péče o dítě. Orgány sociálně-právní ochrany vyžadují k zajištění řádné výchovy dítěte údaje o sociálním, psychickém i majetkovém stavu rodiny. S ohledem na princip blaha dítěte, které je slabší stranou a jeho zájem má být prioritou, můžeme říci, že by principu blaha dítěte měl být princip ochrany soukromí za jistých okolností podřazován.

⁸ SPIRIT, Michal. *Soukromé právo: (vybrané otázky)*. Strana 92. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-802-4513-270.

⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 22. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

1.3. Pojem „rodičovská odpovědnost“

Tento pojem je velmi důležitý v oblasti vztahu rodičů a dítěte. Setkáváme se s ním v nové právní úpravě občanského práva. Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům stejně a jedním z jejích principů je rovnost mezi rodiči.¹¹

Paragraf 858: „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*“¹²

Soud může v určitých případech rozhodnout o pozastavení rodičovské odpovědnosti, jejím omezení nebo zbavení. Případy, kdy k těmto změnám rodičovské odpovědnosti může dojít uvádí občanský zákoník, avšak vždy v zájmu dítěte. V případě pozastavení rodičovské odpovědnosti se nejedná o sankci, ale o poskytnutí času k napravení překážky, pro kterou nemůže být rodičovská odpovědnost vykonávána. To neplatí ve dvou dalších případech, konkrétně omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti. V těchto případech změny rozsahu rodičovské odpovědnosti se již jedná o potrestání rodičů za neplnění, zanedbávání nebo dokonce hrubé porušování povinností, které jsou pro rodičovskou odpovědnost typické.¹³

Změna rozsahu rodičovské odpovědnosti ve všech třech jmenovaných případech nemá žádný vliv na vyživovací povinnost rodičů k dítěti.¹⁴

1.4. Pojem „právně volné dítě“

Tento pojem není výslovně zmíněn v občanském zákoníku, ale v praxi je užíván především v souvislosti s osvojením dítěte. Jedná se o dítě, jehož rodiče dali souhlas s osvojením, byla

¹¹ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Strana 46. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-802-6502-210

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

¹³ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 149-162. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314.

¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

jim odebrána rodičovská odpovědnost či soud rozhodl, že rodiče o dítě neprojeví žádný zájem. Jedná se také o případ oboustranně osiřelého dítěte.¹⁵

1.5. Pojem „rodinná domácnost“

Tento pojem je v rodinném právu nový a nahrazuje pojem staré právní úpravy „společná domácnost“. Týká se situace, kdy jeden z manželů opustí domácnost, ve které žije společné dítě, které mají oba manželé povinnost vyživovat. Touto skutečností přestává být domácnost společná. Manžel, který opustí domácnost nadále nebude povinen hradit pouze výživné jako tomu bylo doposud, ale i příspěvek na náklady rodinné domácnosti. Dokonce v této věci není rozhodující, zda odcházející manžel od rodiny je nebo není rodičem nezletilého. Stačí, že mu již vznikla k dítěti vyživovací povinnost.¹⁶ Vymezení tohoto pojmu je důležité ve sporech o výživné dětí a pro dostatečné zajištění dítěte.

1.6. Pojem „nezaopatřené dítě“

Podle občanského zákoníku je nezaopatřeným dítětem takové dítě, které není schopné se samostatně živit. Pod tento pojem patří děti před i po skončení povinné školní docházky, nejdéle do dvaceti šesti let věku, které se soustavně připravují na budoucí povolání, ale také ty děti, co se z důvodu nemoci nebo úrazu nemohou připravovat na budoucí povolání a ty, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nemohou vykonávat výdělečnou činnost. Přípravou na budoucí povolání se myslí studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole. Nezaopatřené dítě nesmí být v pracovním poměru, který by mu zakládal nárok na pobírání dávky nemocenské ve smyslu zákona č. 187/2006 Sb., zákona o nemocenském pojištění (ve znění pozdějších předpisů).¹⁷

1.7. Pojem „svěprávnost“ a „nezletilí“

Svěprávností se podle zákona rozumí způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a povinnosti a zavazovat se k nim. Plné svěprávnosti nabývá člověk dosažením zletilosti, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Nabytí plné svěprávnosti je

¹⁵ *Bezplatná právní poradna: Rodinné právo-Střídavá péče, adopce, osvojení* [online]. Střídavá péče, adopce, osvojení, 2011 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/rodinne-pravo/stridava-pece-adopce-osvojeni/10045-co-je-to-pravni-volnost-ditete-pri-osvojeni-adopci.htm>

¹⁶ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 47. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

¹⁷ Zákon č. 117/1996 Sb., zákon o státní sociální podpoře (ve znění pozdějších předpisů)

možné i před dosažením zletilosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti soudem na žádost. Nezletilí jsou však také způsobilí brát na sebe práva a povinnosti, avšak pouze takové, které jsou přiměřené vzhledem k jejich rozumové a volní vyspělosti. Zákonný zástupce nezletilého může také udělit nezletilému souhlas k určitým právním jednáním a nezletilý může v mezích tohoto souhlasu samostatně právně jednat. Toto jednání však nesmí být zákonem zakázáno. Souhlas zákonného zástupce může být udělen nezletilému také za účelem provozování závodu a činností s tím spojené. K tomuto právnímu jednání nezletilého je potřeba také přivolení soudu. Nezletilý se může také již s dovršením patnácti let zavázat k výkonu závislé práce.¹⁸

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

2. Náhradní rodinná výchova

Náhradní rodinná výchova poskytuje v České republice alternativu dětem, které nemohou být z nějakého důvodu vychovávány vlastními rodiči. Bývá rozdělována na náhradní rodinnou péči a ústavní výchovu. Náhradní rodinná péče je vždy upřednostňována před ústavní výchovou z důvodu, že dítě se při ní nachází v prostředí, které nejvíce připomíná život v obyčejné rodině. Ústavní výchova představuje krajní řešení situace, kdy dítě nemůže být vychováváno v náhradní rodinné péči ani v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je zařízení sociálně-právní ochrany na přechodnou dobu.¹⁹

Paragraf 971 (2): „*V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců.*“²⁰

Pro následné rozdělení typů a forem náhradní rodinné výchovy, ať už náhradní rodinné péče nebo ústavní výchovy je na místě se zmínit, co vlastně **pojem sociálně-právní ochrana dětí** znamená a jaké orgány tuto ochranu zajišťují. Podle zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů) zahrnuje pojem sociálně-právní ochrana dětí: ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.²¹

„*Dítěti je vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové jaké je.*“²² Tento princip náhradní rodinné péče říká, že nezáleží na rodině, jaké dítě si ona sama vybere, ale dítěti bude vybrána taková rodina, která je vhodná pro splnění potřeb daného dítěte.

¹⁹ Otevřená budoucnost: Formy náhradní výchovy [online]. 2013 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>

²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

²¹ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

²² BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o osvojení (adopci)*. Strana 30. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.

Odpovědnými orgány za zajištění sociálně-právní ochrany dětí jsou **orgány sociálně-právní ochrany dětí**. Těmito orgány jsou krajské úřady, úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí s celostátní působností se sídlem v Brně a krajské pobočky Úřadu práce.

Dalšími zajišťovateli sociálně-právní ochrany jsou kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další pověřené osoby, jimiž se myslí osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Úkolem těchto orgánů je zajistit péči dětem, jejichž rodiče zemřeli nebo nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti.²³ Dále zajišťují různé služby, poskytující rodinám pomoc za účelem zlepšení fungování rodiny, aby se předešlo odebrání dítěte z rodiny – tzv. sanaci rodiny. Odebrání dítěte z rodiny by mělo být až krajní možností, kdy situaci nelze vyřešit v zájmu dítěte jinak. Mezi takovéto služby patří: prevence a poradenská činnost, výchovná opatření, sociálně-aktivizační služby pro rodiny či možnost poskytnutí rodinného asistenta (sociální pracovník), který se bezplatně snaží vyřešit nepříznivou situaci rodiny.²⁴

Nejčastějšími důvody odebrání dítěte z biologické rodiny jsou nepříznivá sociální situace, bytové problémy rodiny, finanční problémy rodiny a dluhy, nezvládnutí a zanedbání výchovy, alkohol, nutná hospitalizace rodiče, nástup rodiče k výkonu trestu nebo dokonce zneužívání a týrání dětí. Odchod dítěte od rodiny by měl být až poslední způsob řešení nepříznivé situace.^{25 26}

2.1. Formy náhradní rodinné péče

Formy náhradní rodinné péče rozděluje a popisuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů). Mezi ty hlavní patří: svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby, osvojení (adopce), pěstounská péče a poručenství.

²³ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-861-3144-0.

²⁴ *Šance dětem: Situace před odebráním dítěte* [online]. Pavla Skasková, 2012 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/situace-pred-odebranim-ditete.shtml>

²⁵ TOPINKA (ED.). *Zpráva o příčinách umísťování dětí mimo vlastní rodinu z perspektivy orgánů sociálně-právní ochrany dětí: Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2017, , 10 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/32655/Zprava.pdf>

²⁶ *Idnes: Zprávy-chudoba nesmí být jediným důvodem pro odebrání dítěte, rozhodl soud* [online]. Jiří Šťastný, 2011 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/chudoba-nesmi-byt-jediny-duvodem-pro-odebrani-ditete-rozhodl-soud.A110114_105113_domaci_js

2.1.1. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Pokud není možné, aby o dítě pečoval jeden z rodičů dítěte, může být toto dítě soudem svěřeno do péče jiné osoby (tzv. pečující osoby). Svěření do péče této osoby bude mít vždy přednost před ústavní výchovou a pokud jde o příbuzného či osobu blízkou, bude mít tato osoba přednost před osobou další. Rodiče dítěte jsou podle zákona povinni platit soudem vyměřené výživné této pečující osobě, pokud je možné jim tuto povinnost uložit. Zároveň jim může být ponechána jejich rodičovská odpovědnost, pokud soud neurčí jinak. Práva a povinnosti pečující osoby k dítěti jsou vymezena soudem a jsou obdobná jako práva a povinnosti pěstouna. Tento typ náhradní rodinné péče nemůže být uplatněn, pokud není možné rodičům stanovit výživné.²⁷

Paragraf 957: „*Pokud není možné rodičům stanovit vyživovací povinnost, nelze dítě do této formy péče svěřit.*“²⁸

2.1.2. Osvojení (adopce)

Paragraf 794: „*Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.*“²⁹

Paragraf 795: „*Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy.*“³⁰

Základní zásadou osvojení je ochrana zájmu dítěte. Ta pramení z mezinárodních smluv, Listiny základních práv a svobod i Úmluvy o právech dítěte z roku 1989.

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě,

²⁷ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 117-133. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.“³¹

Dítěti je tímto přiznáno právo na společný život s rodiči a nemůže od nich být odloučeno, pokud to není v zájmu jeho samého. O tom svědčí i nutnost souhlasu dítěte, pokud dosáhlo aspoň 12 let věku. Dále musí být udělen souhlas rodičů dítěte nebo oprávněných osob, případně manžela osvojitele. Souhlas rodiče s osvojením může být odvolán do tří měsíců od jeho udělení, a následně se tato doba prodlužuje, pokud dítě ještě nebylo předáno do péče osvojitele. Pokud dítě nedosáhlo 12 let věku, uděluje souhlas jeho opatrovník, který je jmenován soudem a většinou se jedná o orgán sociálně-právní ochrany dětí. Souhlas rodiče není třeba, pokud rodič ztratil rodičovskou odpovědnost, nejeví zájem o dítě nebo se zdržuje na neznámém místě. O této situaci rozhoduje soud ve zvláštním řízení. O konečném odloučení dítěte od rodiny a osvojení vždy rozhoduje soud.³²

Osvojitel získá osvojením rodičovskou odpovědnost a všechna práva a povinnosti s ní spojené. S osvojením zaniká příbuzenský vztah osvojence s původní rodinou a její práva a povinnosti a vzniká tento vztah dítěte k okruhu příbuzných osvojitele. Osvojenec přebírá příjmení svého osvojitele. O osvojení by dítě mělo být informováno osvojiteli před započítím školní docházky.³³

Podle zákona musí být osoba osvojitele svéprávná a zletilá, přičemž věkový rozdíl s osvojencem musí být přiměřený. Zákon říká: „zpravidla ne méně než 16 let.“ Dále by měl osvojitel svým chováním a způsobem života odpovídat předpokladu, že bude pro dítě dobrým rodičem a zajistí mu příkladnou výchovu. Pokud žádají o společné osvojení manželé, měl by jejich vztah být trvalý a stabilní, také jsou hodnoceny jejich finanční poměry. Prověření žadatelů o osvojení mají na starost orgány státní správy, které tyto žadatele vedou v databázi, ze které může krajský úřad následně vybírat.³⁴

³¹ *Úmluva o právech dítěte*. Článek 9. New York: OSN, 1989. Dostupné také z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

³⁴ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 117-133. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

Nově může soud nařídit dohled nad úspěšností osvojení, který je prováděn orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a to na dobu neurčitou, podle okolností. Rodinám, kterých se osvojení týká jsou nabízené a poskytované poradenské služby spojené s péčí o osvojence. S novým občanským zákoníkem přichází také stanovení lhůty 3 let, po jejímž uplynutí již nemůže být osvojení zrušeno. Návrh na zrušení osvojení přitom mohou podat pouze osvojenec nebo osvojitel. V případě zrušení osvojení by zanikla vzájemná práva a povinnosti osvojitele a osvojence. Následně by byla obnovena vzájemná práva osvojence a jeho biologické rodiny.³⁵

2.1.3. Pěstounská péče

Pěstounovi může být dítě svěřeno do osobní péče v případě, že o dítě nemůže pečovat ani jeden z rodičů ani poručník. Opět má tato forma náhradní péče přednost před ústavní výchovou. Velký rozdíl je zde v tom, že se může jednat pouze o přechodnou dobu, dokud existuje nějaká překážka, která brání rodičům v péči o dítě. Ti se mohou s dítětem během pěstounské péče stýkat, může jim být ponechána jejich rodičovská odpovědnost a po odstranění překážky, která jim bránila ve výchově dítěte, můžou požádat o vrácení dítěte zpět do své péče.

S novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013 začínáme rozlišovat dvě formy pěstounské péče: pěstounská péče dlouhodobá a pěstounská péče na přechodnou dobu. Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnutí péče dítěti, jehož rodičům brání dočasně závažná překážka ve výkonu péče o dítě nebo se čeká na rozhodnutí o právní volnosti dítěte v případě, že má být v dohledné době osvojené. Doba této péče nesmí přesáhnout jeden rok podobně jako u zařízení vyžadující okamžitou pomoc. Výjimka je zde udělena sourozencům za určitých podmínek.³⁶ U dlouhodobé pěstounské péče se jedná o překážku dlouhodobého charakteru. Hlavním účelem tohoto institutu by měla být

³⁵ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 117-133. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

³⁶ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 194-207. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

možnost, že se děti, které nemohou zůstat u své rodiny, vyhnou pobytu v ústavním zařízení.³⁷

Novela přinesla také další novinku, a tou je dohoda o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda umožňuje osobám v evidenci pěstounů garantovaný nárok na odbornou pomoc, která se týká upřesnění a vymezení práv a povinností pěstounů. Jedním z jejich práv je mimo jiné také možnost, tuto dohodu okamžitě bez udání důvodu vypovědět. Odbornou pomoc provádí tzv. doprovázející organizace. Jejich účelem je poskytování vhodné pomoci a podpory pěstounům, zjišťování jejich potřeb a pravidelné revize poskytovaných služeb, zajištění bezpečného a podnětného prostředí pro život dítěte a kontrola výkonu pěstounské péče.³⁸

Účelem pěstounské péče je zajištění trvalé individuální péče namísto kolektivní. Právní volnost dítěte není důvodem k zabránění svěření dítěte do pěstounské péče, ale požadavek, aby příčina, proč dítě nemůže být vychováváno vlastními rodiči, byla dlouhodobá, musí být v případě dlouhodobé pěstounské péče naplněn. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti při pěstounství stále trvá a je opět vyměřená soudem.³⁹

Pěstounům náleží dávky pěstounské péče, které vyplácí krajská pobočka Úřadu práce. Jedná se o příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Některé dávky jsou jednorázové, jiné opakované. **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte** (opakovaná dávka) může být dítěti nárokován až do dvacátého šestého roku. Po dosažení zletilosti již není vyplácen osobě pečující, nýbrž zletilému nezaopatřenému dítěti, pokud stále trvale žije s osobou, která byla osobou pečující. V roce 2018 se výše tohoto příspěvku pohybovala mezi 4 950 Kč a 7260 Kč měsíčně v závislosti na věku opečovávaného dítěte. **Právo na odměnu pěstouna** (opakovaná dávka) má nejenom osoba pečující o dítě, ale i osoba zařazená v evidenci. Osobou v evidenci je osoba, která je evidována jako způsobilá osoba pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pokud jde o dva manželé, oba uvedené

³⁷ BUBLEOVÁ, Věduna a kolektiv. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Strana 9. 4. přepracované vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

³⁸ *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče* [online]. 2015 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/prakticky_pruvodce.pdf

³⁹ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 194-207 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

v evidenci pěstounů, je tato odměna vyplácená pouze jednomu z nich. Jedná se o měsíční opakování vyplácení dávky, jejíž výše závisí na počtu dětí, o které pěstoun pečuje a pohybuje se mezi 12 000 Kč až 48 000 Kč měsíčně. Nejvyšší počet uvedený v zákoně je 6 dětí, a jedná se o nejvyšší možnou částku 48 000 Kč. **Příspěvek při převzetí dítěte** (jednorázová dávka) je opět vypočítáván podle věku přijímaného dítěte do pěstounské péče a pohybuje se mezi 8 000 Kč až 10 000 Kč. **Příspěvek při ukončení pěstounské péče** (jednorázová dávka) náleží osobě, která byla pěstounem v době dosažení zletilosti. Zároveň této osobě vznikem nároku na tento příspěvek zaniká nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Jeho výše je přesně stanovená na 25 000 Kč a jejím účelem je poskytnout dítěti počáteční finance na vstup do vlastního odpovědného života. Poslední dávkou pěstounské péče je **příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla**. Na tento příspěvek má nárok pouze osoba, která vychovává nejméně 3 děti v pěstounské péči. Příspěvek je vyplácen ve výši 70% pořizovací ceny vozidla nebo ceny opravy. Nesmí však přesáhnout 100 000 Kč a vozidlo nesmí být používáno pro výdělečnou činnost.

Mimo dávky pěstounské péče mají pěstouni za určitých podmínek i nárok na **peněžitou pomoc v mateřství**. Musí se jednat o převzetí dítěte do pěstounské péče, které ještě nedosáhlo 7 let. Podmínky pro nárok na tento příspěvek uvádí zákon č. 187/2006 Sb., zákon o nemocenském pojištění (ve znění pozdějších předpisů). Výše této částky činí 70 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den a podpůrní doba je 22 týdnů, vyjma období do 6 týdnů po porodu, kdy tento příspěvek náleží výhradně biologické matce dítěte. V případě, že nenáleží peněžitá pomoc v mateřství, náleží pěstounům **rodičovský příspěvek**. Jedná se o dávku ze systému státní sociální podpory. Trvá nejdéle do 4 let věku dítěte a celková vyplácená dávka je 220 000 Kč. Doba a výše čerpání příspěvku je individuální, tudíž platí, že pokud již byla dávka na převzaté dítě vyčerpána, nelze již nárok na tuto dávku uplatnit. V případě převzetí dítěte, které ještě nedosáhlo věku 7 let, vzniká pěstounům také nárok na **otcovskou**. Podpůrní doba trvá 7 kalendářních dní bezprostředně po sobě jdoucích, výše činní také 70 % denního vyměřovacího základu.⁴⁰

⁴⁰ BUBLEOVÁ, Věduna a kolektiv. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Strana 34-40. 4. přepracované vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

Zájemce o pěstounskou péči musí prokázat občanskou i trestní bezúhonnost, dobrý psychický i zdravotní stav, stabilní zázemí a bezdlužnost.⁴¹

Zájemci o pěstounskou péči absolvují odbornou přípravu k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťují jednotlivé kraje. Bývá poskytována formou seminářů, psychologických cvičení a nácviků praktických situací, které mohou při přijetí dítěte nastat.⁴² V případě dlouhodobého pěstounství se jedná nejméně o 48 hodin této přípravy. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu je to 72 hodin.⁴³ Krajský úřad je dále povinen každoročně aspoň jednou uskutečnit konzultace o výkonu pěstounské péče.

Zprostředkování pěstounské péče zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně obecní a krajské úřady. Předmětem zprostředkování je vyhledání ohrožených dětí, vyhledání vhodných pěstounů a jejich příprava na seznámení se a přijetí dítěte.

2.1.4. Poručenství

Poručníky ustanoví soud v případech úmrtí rodičů dítěte, zbavení rodičovské odpovědnosti či jejího pozastavení. Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, má stejná práva a povinnosti k dítěti jako rodič, ale podléhá neustálé kontrole poručenského soudu. Povinností poručníka je dítě vychovávat, spravovat jeho majetek a zastupovat ho. Výjimkou z rodičovských povinností, které poručníka ze zákona nezavazují, je vyživovací povinnost a osobní péče o dítě. Může se jednat pouze o právní institut náhradní výchovy, jehož cílem je pečovat především o právní záležitosti dítěte. Pokud by o dítě osobně pečoval, vznikne mu nárok na dávky pěstounské péče.⁴⁴ Často bývá poručníkem jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí, hlavně z důvodu, že nelze najít jinou osobu vhodnou k vykonávání této funkce.

⁴¹ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 194-207. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

⁴² *Pěstouni: Chci být pěstounem* [online]. Sdružení pěstounských rodin, 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.pestouni.cz/chci-byt-pestounem/jak-se-staneme-pestouny/>

⁴³ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

⁴⁴ NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČÍČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. Strana 183-189. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314

2.2. Dělení institucí ústavní péče

Následující zařízení poskytují péči dětem se soudně nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Ústavní a ochranná výchova je forma kolektivní výchovy. Nařízení ústavní výchovy by mělo být až posledním stupněm řešení rodinné situace. Vždy by mu mělo předcházet hledání jiných alternativ v podobě vyřešení rodinné situace či zprostředkování náhradní rodinné péče. V rámci ústavní výchovy je soud povinen pravidelně jednou za šest měsíců přezkoumávat, zda stále trvají skutečnosti, pro které byla ústavní výchova nařízena nebo zda není možné dítěti zajistit jinou formu péče než ústavní výchovu.⁴⁵

Ústavní výchova bývá nařízena z důvodu ohrožení zájmu dítěte ze strany rodičů nebo pokud rodiče nemohou řádnou výchovu dítěte zajistit. Naproti tomu ochranná výchova je opatřením trestního práva, nařizovaná dětem do 15 let, které se dopustily nějakého trestného činu.⁴⁶ Přestože existuje rozdělení těchto ústavů podle jejich druhu a funkce, mísí se v nich často děti, kterým byla ústavní výchova nařízena z důvodu ohrožení řádného vývoje dítěte ze strany rodiče, s dětmi, které trpí poruchami chování a mají potíže s výchovou.

Počátkem procesu nařízení ústavní výchovy je podání návrhu orgánem sociálně-právní ochrany dětí, rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Soud situaci vyšetří a důkladně prozkoumá s ohledem na zájem dítěte. V případě nařízení ústavní výchovy označí konkrétní zařízení, do kterého bude dítě umístěno a stanoví výši výživného na dítě. Ústavní výchova může být nařízena na dobu maximálně tří let a v případě, že soud shledá ústavní výchovu po přezkoumání nadále za nutnou, rozhodne o jejím prodloužení.⁴⁷

2.2.1. Dětské zdravotnické domovy pro děti do 3 let věku

Dříve se používal pro tato zařízení název kojenecké ústavy, který je v praxi poměrně zažitý a je používán i v této práci. O pobytu dětí do tří let věku v těchto zařízeních rozhodují soudy, může se jednat o nařízení ústavní výchovy, ale také o pobyt dobrovolný na přání rodičů, po domluvě s nimi a jiné. Legislativně spadají dětské zdravotnické domovy částečně pod zákon

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 319-321. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 322-323. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 322-323. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (ve znění pozdějších předpisů) a jsou v kompetenci ministerstva zdravotnictví.⁴⁸

2.2.2. Diagnostické ústavy

Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením a na základě komplexního vyšetření je rozděluje do dětských domovů či jiných výchovných ústavů. K diagnostikování dítěte slouží doba osmi týdnů, což je maximální možná doba pobytu dítěte v tomto ústavu. Děti jsou zde však diagnostikovány v umělém prostředí, bez zasazení jejich chování či činů do širšího pohledu z hlediska místa a způsobu jejich výchovy. Diagnostikování poruchy chování má být podle zákona č. 372/2011 Sb., zákona o zdravotních službách (ve znění pozdějších předpisů) přísně vázané na poskytovatele zdravotních služeb a vyžaduje zkoumání příznaků, které musí trvat minimálně šest měsíců a projevovat se jak ve školním, tak v rodinném prostředí. Toto vyšetření je tedy naprosto neadekvátní jak už z hlediska času, tak z důvodu nekompetentnosti školských pedagogů bez medicínského vzdělání. Diagnostika tak spíše spočívá v kompletaci dokumentů zajištěných jinými pracovišti.

Další činnosti diagnostického ústavu jsou terapeutické, vzdělávací, organizační, koordinační, výchovné a sociální. Je zde také poskytována péče dětem s uloženou ochrannou výchovou, které byly zadržené na útěku z jiných zařízení. Pro děti, které již mají ukončenou povinnou školní docházku jsou zřízené diagnostické třídy, které mají připravovat umístěné děti na budoucí povolání, což v praxi není možné, jelikož pobyt dítěte v tomto zařízení může trvat maximálně osm týdnů a nelze zde vyučovat různé obory. Přesto se diagnostické ústavy řadí ke školským zařízením, a tudíž spadají do kompetence ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁴⁹

2.2.3. Dětské domovy

Dětské domovy poskytují především vzdělávací, sociální a výchovnou péči dětem od 3 do 18 let. Jedná se o děti, u kterých byla nařízena ústavní výchova, ale nemají závažné poruchy

⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Strana 150. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

⁴⁹ KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 58-59. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

chování. Do dětských domovů mohou být také umístěné nezletilé matky společně s jejich dětmi. Opět spadají do gesce ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁵⁰

2.2.4. Dětské domovy se školou

Dětský domov se školou se zaměřuje na děti s nařízenou ústavní výchovou, které vykazují závažné poruchy chování nebo trpí nějakou přechodnou nebo trvalou duševní poruchou, a také na děti s uloženou ochrannou výchovou. Domovy s ochrannou a ústavní výchovou by měly být oddělené. V případě, že tomu tak není, měly by být děti s odlišnými formami výchovy rozdělené do odlišných rodinných skupin.⁵¹ Dovětek „se školou“ podle zákona znamená, že děti musí navštěvovat školu v rámci zařízení, protože nemohou vzhledem ke svému stavu navštěvovat školu mimo zařízení, což v praxi není pravda. Ne všechny děti z tohoto typu zařízení navštěvují školu přímo v zařízení.⁵² Do těchto zařízení mohou být děti umístěné zpravidla od šesti let až do doby ukončení povinné školní docházky. Bývají zde použité speciální stavební pomůcky k zabránění útěku dětí z těchto zařízení.⁵³

2.2.5. Výchovné ústavy

Tyto ústavy pečují o děti starší patnácti let s nařízenou ústavní výchovou, které trpí závažnými poruchami chování, a o děti s uloženou ochrannou výchovou. Do výchovného ústavu může být však umístěno i dítě mezi dvanáctým a patnáctým rokem věku, pokud trpí tak závažnými poruchami chování, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou nebo dokonce spáchalo trestný čin.⁵⁴ Opět se zde vyskytuje problematika způsobu diagnostikování závažné poruchy chování. Je-li tato diagnóza špatná a nekompetentní, dostane se do takového ústavu výrazně mladší a méně vyspělé dítě, které bude do budoucna ovlivněno svými staršími „spolubydlicími“ a problémovým kolektivem. V těchto zařízeních jsou také používány speciální stavební pomůcky k zabránění útěku dětí z těchto zařízení,

⁵⁰ KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 81. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 324. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

⁵² KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 58-59. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

⁵³ Zákon č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (ve znění pozdějších předpisů)

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 324. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

přestože v rozporu se zákonem jsou zde velmi často umístované také děti s nařízenou ústavní výchovou nebo nezletilé matky se svými dětmi.⁵⁵

2.2.6. Domovy pro osoby se zdravotním postižením

Domovy pro osoby se zdravotním postižením jsou zřízené pro osoby se sníženou soběstačností právě z důvodu zdravotního postižení. Poskytují těmto osobám ubytování, stravování a péči zajištěnou jinou fyzickou osobou. V těchto zařízeních je umožněné také poskytování ústavní výchovy tělesně nebo mentálně postiženým dětem.⁵⁶ Tyto domovy spadají pod zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách (ve znění pozdějších předpisů). Jednotlivým krajům je podle toho zákona poskytována účelově určená dotace ze státního rozpočtu na financování běžných výdajů, které souvisí s poskytováním základních druhů a forem sociálních služeb. Tato dotace bývá poskytována ministerstvem práce a sociálních věcí a následně rozhoduje kraj o poskytnutí dotace na jednotlivé sociální služby a o výši této dotace. Dotace podle tohoto zákona mohou být poskytované pouze poskytovatelům sociálních služeb, kteří jsou zapsáni v registru poskytovatelů sociálních služeb.⁵⁷

2.3. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Paragraf 42: „Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy anebo ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku (§ 15), jde-li o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva. Ochrana a pomoc takovému dítěti spočívá v uspokojování základních životních potřeb, včetně ubytování, v zajištění zdravotních služeb a v psychologické a jiné obdobné nutné péči.“⁵⁸

V těchto zařízeních bývají děti umístěné na základě rozhodnutí soudu, žádosti úřadu obce s rozšířenou působností, ale také na požádání rodičů či samotného dítěte. Jedná se

⁵⁵ Zákon č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (ve znění pozdějších předpisů)

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Strana 322. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

⁵⁷ Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách (ve znění pozdějších předpisů)

⁵⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

o okamžitou péči o děti, o které se nemohou postarat rodiče. Délka pobytu v tomto zařízení se liší právě podle toho, z jakého důvodu bylo dítě do zařízení umístěno a pohybuje se mezi třemi až šesti měsíci. Zákonem je stanoveno, že doba pobytu dítěte v tomto zařízení nesmí přesáhnout dvanáct měsíců, ale dítě může být do péče tohoto zařízení umístěno opětovně. Jedná se o dětská centra a především o tzv. Klokánky, kterým bude věnována následující část této práce. Kompetenčně spadají tato zařízení pod ministerstvo práce a sociálních věcí.

3. Pobytová zařízení v ČR

V této kapitole se blíže seznámíme se zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc, konkrétně Klokánky. Zaměříme se na principy jejich fungování, legislativní zakotvení těchto zařízení a systém získávání financí na provoz a výživu dětí. Ve druhé části poté porovnáme finanční závislost jednotlivých ústavů či zařízení pečujících o ohrožené děti na veřejných finančních prostředcích.

3.1. Klokánek

Klokánky po celé republice jsou řízené a spadají pod Fond ohrožených dětí (dále jen FOD), který byl založen 2.dubna 1990. Původně se jednalo organizaci, která měla statut občanského sdružení, ale postupně se díky podpoře veřejnosti přeměnila na nestátní neziskovou organizaci. Jejím cílem je pomáhat různými způsoby ohroženým dětem. Dříve bylo projektů na podporu a ochranu rodin s dětmi pod záštitou FOD mnohem více, ale bohužel po odebrání licence na poskytování sociálních služeb, musely být tyto projekty zrušeny. V současné době je největším projektem FOD vybudovaná síť zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc zvané Klokánky. V současné době se na území ČR nachází 15 zařízení (Klokáneků) s kapacitou 322 míst.⁵⁹ Dnes jsou Klokánky klasifikované jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení poskytují dětem ubytování, stravování, ošacení, výchovnou péči, poskytnutí zdravotních služeb, poradenství dítěti i rodičům a přípravu dětí na školní docházku.⁶⁰

Cílem Klokáneků je nabídnout útočiště dětem, které postihly různé životní události, které jim nadále nedovolují zůstat u svých biologických rodičů. Může jít o sirotky, týrané nebo zneužívané děti, děti na útěku z domova či děti zanedbávané. Tyto děti jsou do Klokánku přijímány na základě rozhodnutí soudu, žádosti rodičů, žádosti orgánu sociálně-právní ochrany, ale i na žádost dítěte samotného, a to i bez souhlasu rodičů, do té doby, než soud rozhodne o předběžném opatření.⁶¹

⁵⁹ *Fond ohrožených dětí: O FOD* [online]. QCM, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/o-nas>

⁶⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

⁶¹ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

3.1.1. Principy fungování Klokánku

Klokánky fungují nepřetržitě po dobu 24 hodin, proto mohou děti přijmout v jakoukoliv denní dobu. Díky Klokánkům se děti vyhnou diagnostickému ústavu, kde jsou dohromady diagnostikované děti bez poruch chování s dětmi trpící vážnými poruchami chování, což může způsobit dítěti významné trauma už v tak psychicky složité situaci. O děti je v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc pečováno stylem, který co nejvíce připomíná život v rodině. Tři až čtyři děti bydlí pohromadě v jednom bytě společně s manželským párem, „tetou“ nebo dvěma „tetami“ střídajícími se po týdnu. „Tety“ jsou s dětmi přímo v bytě přítomné i v noci, takže mají děti pocit bezpečí a domova. Tety vaří, perou, uklízejí, dělají s dětmi úkoly, vozí je do školy, povídají si s nimi, podobně jako v běžné rodině.

Důležité je si uvědomit, že „tety“ žijí jeden týden s dětmi v Klokánku a druhý týden mají volno. Z toho vyplývá, že uchazečka na pozici „tety“ v Klokánku, která sama vychovává své dítě, nemůže být na tuto pozici vůbec přijata. Navíc platové ohodnocení „tet“ činí pouze 17 280 Kč měsíčně, přestože jejich práce se vyznačuje velkým časovým, fyzickým, a hlavně psychickým zatížením. Všechny tyto aspekty vedou k tomu, že není jednoduché sehnat zaměstnance na tuto pozici a tito lidé berou své zaměstnání spíše jako poslání.

3.1.2. Statistika Klokánku

Ze statistik FOD vyplývá, že děti pobývají v Klokánku v průměru 6 měsíců. Podle údajů za rok 2017 zhruba 60 % dětí odešlo z Klokánků zpět ke svým biologickým rodičům, 12 % dětí přešlo do péče k příbuzným. Dalším 10 % dětí se podařilo najít umístění v náhradní rodinné péči. Do ústavní výchovy bylo na základě rozhodnutí soudu přemístěno 19 % dětí a zbylé děti opustily zařízení na základě dosažení zletilosti.⁶²

Ze zákona mohou děti v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc pobývat pouze po dobu maximálně 6 měsíců, tím má být upozorněno na původní účel zařízení, poskytnout zázemí ohroženému dítěti na dobu nezbytně nutnou. Zákon dalším paragrafem říká, že doba pobytu dítěte v zařízení pro vyžadující okamžitou pomoc nesmí přesáhnout 12 měsíců. V praxi to znamená, že děti mohou v Klokánku zákonně pobývat nepřetržitě po dobu 1 roku a tuto podmínku je dále téměř nemožné překonat. Častokrát nastane situace, že o pár měsíců

⁶² PhDr. Zdeňka Tesařová, Průběžné vyúčtování veřejné sbírky-viz přílohy

prodloužený pobyt by postačil na to, aby se například vyřešila situace rodičů nebo dítě dosáhlo zletilosti. Bohužel i v těchto případech děti zůstat nemohou a musí na těch pár měsíců přejít do zařízení ústavní výchovy. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je nejvhodnější pro děti, u kterých se dá předpokládat brzké vyřešení rodinné situace a návrat dětí do jejich rodiny.

Příkladem z praxe jsou sourozenci, kteří měli po roce pobytu v Klokánku odejít do dětského domova. Nejmladší ze sourozenců však ještě nedosáhla věku dvou let a musela na pár měsíců do kojeneckého ústavu, teprve po dosažení potřebného věku, mohla být přemístěna za svými sourozenci do dětského domova.⁶³ V případě této holčičky by bylo výrazně vhodnějším řešením prodloužení pobytu v Klokánku, namísto přestupní stanice v kojeneckém ústavu. Přesouvání dětí a oddělování od sourozenců je pro děti vysoce traumatizující zážitek. U starších dětí sebou nese přemístění často i změnu školy, kolektivu, kamarádů apod. FOD bojuje za to, aby v zákoně stálo doporučená doba jeden rok, namísto „celková doba nepřetržitého pobytu dítěte v zařízení nesmí přesáhnout dobu 12 měsíců.“⁶⁴

3.1.3. Finanční podpora Klokánků

Paragraf 58 zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů) říká: „*náklady, které vznikly v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany, nese stát, s výjimkou nákladů na zřízení a provoz zařízení sociálně-právní ochrany, které nese zřizovatel tohoto zařízení, a s výjimkou nákladů, které vznikly pověřené osobě v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany. Je-li obec, kraj nebo pověřená osoba zřizovatelem zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, má podle tohoto zákona nárok na státní příspěvek.*“⁶⁵

Na **státní příspěvek pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** vzniká zřizovateli nárok v případě, že k přijetí dítěte do zařízení dojde na základě rozhodnutí soudu nebo žádosti úřadu obce s rozšířenou působností. Úřad obce s rozšířenou působností podává žádost, pokud shledá umístění dítěte v zařízení za důvodné. Výše tohoto státního příspěvku činí 22.800 Kč měsíčně na jedno dítě.

⁶³ Rozhovor s ředitelkou K. jednoho z pražských Klokánků

⁶⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

⁶⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

Tento nárok zřizovateli zaniká, pokud bylo dítě svěřeno do péče zařízení na žádost orgánu sociálně-právní ochrany, zákonného zástupce nebo dítěte, ale pouze v případě, že obecní úřad obce s rozšířenou působností sdělí, že již nepovažuje umístění dítěte v zařízení za důvodné. Tyto příspěvky vyplácejí krajské úřady a nárok na jejich výplatu vzniká dnem podání žádosti o přiznání příspěvku.⁶⁶

Klokánky a jiná zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se často potýkají s velkým problémem v souvislosti se státním příspěvkem, a tím je jeho krácení. Klokánek preferuje krátkodobé i dlouhodobé propustky pro děti například za účelem návštěvy jejich biologických rodičů. Jakmile je dítě na dlouhodobé propustce, krátí se tento příspěvek, ačkoliv jeho lůžko mezitím nesmí být obsazeno a náklady (mzdové, náklady na energii, nájmy a další provozní) za dobu, kdy je dítě pryč ze zařízení se tomuto zařízení výrazně nesníží. To stejné se děje také v případě hospitalizace dítěte, kdy teta dokonce za dítětem do nemocnice dochází, ale stále musí pečovat o další přidělené děti, které má na starost.⁶⁷

V praxi také bývá časté zpoždění vyplacení příspěvků ze strany ministerstva práce a sociálních věcí nebo krajů díky zdlouhavé administrativě, tudíž jsou zařízení odkázána, zafinancovat v této době děti sama ze svých vlastních zdrojů.

Pokud Klokánek poskytne péči dítěti, které je nadpočetné, nemá podle zákona žádný nárok na státní příspěvek na toto nadpočetné dítě. Povinností Klokánku je však přijmout jakékoliv dítě i nadpočet, ale do 24 hodin vyřešit situaci případným přemístěním. Jediná výjimka může být udělena v případě sourozenců.

Příklad jedné takové situace byla nezletilá matka, která porodila a přišla se svým novorozeným dítětem do Klokánku. Klokánek mohl přijmout a poskytnout péči nezletilé matce, ale její dítě již bylo nadpočet. Mělo být odděleno od matky a umístěné do kojeneckého ústavu, což by výrazně narušilo vztah mezi matkou a dítětem. Ředitelka Klokánku se na základě této situace rozhodla, že novorozené dítě Klokánek zafinancuje sám z vlastních zdrojů a dítě bude moci zůstat u své matky v Klokánku.⁶⁸

⁶⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

⁶⁷ Rozhovor s ředitelkou K. jednoho z pražských Klokánků

⁶⁸ Rozhovor s ředitelkou K. jednoho z pražských Klokánků

Další možností financování zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je **příspěvek na úhradu pobytu a péče**. V případě, že dítě bylo do zařízení umístěné na základě rozhodnutí soudu nebo žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, mají povinnost platit tento příspěvek rodiče dítěte rovným dílem nebo příjemci sirotčího důchodu oboustranně osiřelého dítěte. Účelem tohoto příspěvku je především úhrada pobytu a péče. Strava a ošacení je v těchto zařízeních poskytována zdarma.⁶⁹ O tomto příspěvku rozhoduje ředitel zařízení a pokud jím není stanoveno jinak, činní výše příspěvku nejvýše 1,6ti násobek částky životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, stanovená pro toto dítě. Vyměření životního minima je určené podle věku dětí v zákoně č. 110/2006 Sb., zákoně o životním a existenčním minimu. Tato částka je měsíční příspěvek. Pokud je zařízení vyplácen přídavek na dítě podle zákona č. 117/1995 Sb., zákona o státní sociální podpoře (ve znění pozdějších předpisů), snižuje se výše zmíněného příspěvku na úhradu pobytu a péče o výši tohoto přídatku na dítě.⁷⁰

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zařízení má nárok také na dávku ze systému státní sociální podpory, konkrétně **přídavek na dítě**. Jeho výše je závislá na věku dítěte a pohybuje se mezi 500–800 Kč měsíčně podle věku dítěte.⁷¹

Kolikrát v praxi nelze příspěvek na úhradu pobytu a péče po rodičích požadovat z důvodu jejich vlastní finanční nejistoty a neschopnosti postarat se sami o sebe. Často tyto lidé žijí na ulici a pobírají dávky v hmotné nouzi. Podle paní ředitelky pražského Klokánku nemá smysl podrobit rodiče soudnímu vymáhání, exekucím a dluhům na základě neplnění této povinnosti, protože v nejlepším zájmu dětí je, aby jejich rodiče začali fungovat, pokud možno s čistým stolem, našli si například azylové bydlení a zvládli se o své děti v nejbližší možné době sami postarat. V případě prokázání hmotné nouze rodičů podle zákona dokonce zaniká jejich zákonná povinnost hradit příspěvek na úhradu pobytu a péče.

V minulosti byly zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytované především **mimořádné dotace** za účelem částečného dofinancování činnosti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nad rámec přiznaného státního příspěvku. Tato dotace slouží

⁶⁹ KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 244. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

⁷⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů), §42b-42f

⁷¹ Zákon č. 117/1996 Sb., zákon o státní sociální podpoře (ve znění pozdějších předpisů)

především k úhradě nezbytných výdajů spojených s činností zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc při výkonu sociálně-právní ochrany dětí na základě platného pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.⁷²

Významnými podporovateli zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou především kraje. Příkladem je Magistrát hlavního města Prahy, který v posledních letech dofinancoval pražské Klokánky do výše 100 % jejich nákladů. Na návrh radního Daniela Hodka bylo v roce 2018 schváleno poskytnutí jednorázové neinvestiční dotace ve výši 4 882 000 Kč třem pražským zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Klokánek).

Slovy pana Hodka, radního pro sociální oblast: „*Praha ze svého rozpočtu podporuje celou řadu zařízení pečujících o děti a není důvod, proč bychom po nápravě situace z grantového řízení neměli podpořit i Klokánky. Ty osobně považuji za nesmírně užitečné zařízení a jejich činnost za velmi potřebnou. Za celou dobu svého trvání již dokázaly pomoci spoustě dětí v těžké situaci a těší mě, že i s touto podporou hlavního města budou moci pomáhat i nadále. Jedná se o mimořádné dofinancování těchto zařízení. Prostředky jsou určeny na posílení personálního zajištění nepřetržitého provozu, a tím jištění zkvalitnění péče odpovídající požadavkům, což nebylo možné zohlednit při hodnocení v grantovém řízení.*“⁷³

V roce 2019 se Fond ohrožených dětí zapojil do **grantového řízení**, jehož poskytovatelem je Hlavní město Praha a podal žádost o poskytnutí grantu v oblasti rodinné politiky na rok 2019 a to pro tři pražské Klokánky v celkové požadované částce 7 000 000 Kč. Po březnovém zveřejnění výsledků byla Fondu ohrožených dětí na rok 2019 přidělena pokrácená částka 4 984 000 Kč, rozdělena na tři části pro jednotlivá tři pražská zařízení Klokánek.⁷⁴

Toto grantové řízení bylo vypsané za účelem podpory funkční rodiny, podpory dětí a rodičů z dysfunkčních rodin a dětí bez rodinného zázemí, podpory náhradní rodinné péče,

⁷² Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Dotační řízení* [online]. MPSV, 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/34461>

⁷³ *Portál hlavního města Prahy: Tiskový servis* [online]. 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/tiskove_zpravy/tri_prazske_klokanky_dostanu_od_prahy.html

⁷⁴ Pádecká Kamila (MHMP), Přidělené granty HMP Programy v oblasti rodinné politiky pro rok 2019 na 200 tis. Kč – viz přílohy

a aktivizace rodin s dětmi (dobrovolnické služby).⁷⁵ Celkem bylo z tohoto titulu uděleno 22 280 000 Kč, a to pro všechny žadatele mezi něž patří dále například Sdružení na ochranu ohrožených dětí, Lata – programy pro mládež a rodinu, Dům tří přání a další.⁷⁶

3.1.4. Legislativní opora

Jak už bylo zmíněno výše, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc spadají pod zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů). Z rozboru finanční podpory státem je jasné, že tento zákon není dostačující k udržitelnosti Klokánků v provozu. Již v roce 2016 byl podán návrh zákona senátora Zdeňka Papouška a dalších senátorů, kterým se mění stávající zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Tento návrh byl schválen senátem a zaslán vládě k vyjádření stanoviska. Ta zaujala neutrální stanovisko a rozeslala tisk poslancům. V poslanecké sněmovně návrh skončil v 1.čtení a 12.7.2017 bylo projednávání tohoto návrhu poslaneckou sněmovnou přerušeno, a to s koncem volebního období. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc však pevně doufají, že dojde opět k obnovení jeho projednávání.⁷⁷

Návrh ke změně se týká především již zmíněného státního příspěvku. Cílem je vyřešit jeho krácení tak, aby se zařízení nedostávala do finančních problémů a nečelila velké finanční nejistotě a nestabilitě.

Podle důvodové zprávy tohoto návrhu se náklady na neobsazené lůžko v Klokánku pohybují mezi 18 000 Kč až 26 000 Kč měsíčně. Těmito náklady se rozumí zajištění personálu, energií a dalších výdajů. Zde se vracíme k problematice zajištění personálu. Vzhledem k tomu, že zařízení nemohou dopředu předpovídat jaká bude obsazenost Klokánku v dalších měsících, a tudíž v jaké výši budou čerpat státní příspěvky, je těžké zajistit adekvátní počet zaměstnanců i jejich financování. Určitou jistotu mají zařízení zřizovaná kraji či městy, jelikož kraje a města významně dofinancovávají provoz zařízení ze svých prostředků. Státní příspěvek totiž za současné právní úpravy pokrývá 48-75 % nákladů jednotlivých zařízení.

⁷⁵ *Portál pro sociální oblast města Prahy: Vyhlášení Programů v oblasti rodinné politiky pro rok 2019* [online]. Magistrát hlavního města Prahy, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/financovani_socialni_oblasti/granty_hmp/grantove_rizeni_pro_rok_2019/index.html

⁷⁶ Pádecká Kamila (MHMP), Přidělené granty HMP Programy v oblasti rodinné politiky pro rok 2019 na 200 tis. Kč – viz přílohy

⁷⁷ *Senát: Dokumenty a legislativa* [online]. Senát PČR, 2017 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=tisk&O=10&T=297>

Změna tohoto zákona spočívá v rozdělení státního příspěvku na dvě složky, fixní a variabilní. Fixní příspěvek ve výši 20 000 Kč přísluší zařízení na lůžko a s ním spojené náklady, ať už je lůžko obsazené nebo ne. Variabilní složka pak přísluší zařízení ve výši závislé na věku dítěte, které lůžko obsadí. Výše této části se pohybuje mezi 4 500 Kč až 6 350 Kč měsíčně a náleží pouze za dny, kdy je dítě v zařízení přítomno. Změna se zabývá i případným problémem nežádoucího vzniku nadměrného množství lůžek či zařízení, která zůstanou nevyužita. O nezbytnosti a potřebě lůžek i zařízeních samotných bude rozhodovat krajský úřad. Pověření od kraje pro provoz lůžek a jejich maximální počet bude uděleno na dobu neurčitou podle potřeby v daném kraji. Po jednom roce stávající pověření zanikne a krajský úřad znovu udělí nová pověření podle potřebné kapacity. Krajský úřad bude moci provádět kontrolu, zda zařízení splňují kapacitu pověření a pravdivě informují o aktuálním provozovaném počtu lůžek.⁷⁸

3.1.5. Samofinancování

Klokánek by nemohl fungovat bez podpory veřejnosti, ať už prostřednictvím dárců, partnerů či tváří, které s Fondem ohrožených dětí spolupracují na zajímavých projektech.

Důležitým příjmem, který si FOD zajišťuje sám je veřejná sbírka prostřednictvím shromažďování příspěvků na bankovním účtu, sbírky formou pokladniček, prodejem předmětů, prodejem vstupenek a dárcovskými SMS. Za rok 2017 bylo tímto způsobem vybráno zhruba 14 905 137 Kč po odečtení nákladů spojených s uskutečněním této sbírky. Kolem 8 000 000 Kč z této sbírky se využilo a zbytek částky byl převeden do následujícího roku, aby mohl posloužit jako finanční podpora Klokánku hlavně v počátku roku 2018, v případě zpoždění státních příspěvků či jiné finanční tísně. První část výtěžku této sbírky byla použita na projekt Klokánek v částce 2 650 372 Kč, a to hlavně za účelem úhrady splátek stavebního spoření, které zajišťuje čerpanou hypotéku nově zakoupeného objektu Klokánku. Po novele zákona z roku 2013 došlo ke snížení zákonné kapacity Klokánků a tím k částečné nevyužitelnosti nemovitosti, u které však náklady na hypotéku zůstávají stejné

⁷⁸ PAPOUŠEK, Zdeněk. *Návrh senátního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů* [online]. 2016 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/psssenat/original/80549/67645>

a Klokánek nemůže tyto části nemovitosti nabídnout k pronájmu ani k prodeji. Touto novelou se Klokánek dostává do finanční tísně.

Část výtěžku z veřejné sbírky byla také využita k uhrazení poslední platby splátkového kalendáře z roku 2015 a část následného penále. Zbytek výtěžku pro Klokánky byl využit na provoz všech Klokáneků.

Druhá část výtěžku byla využita na projekt Fondu ohrožených dětí zvaný Osvěta. Cílem tohoto projektu bylo informovat veřejnost o vývoji ve Fondu ohrožených dětí a odpovědět na jejich otázky o jeho aktivitách. Byly uspořádány dvě velké informační kampaně za tímto účelem, a to konkrétně ke dni dětí a v předvánočním čase. Důraz byl kladen také na publikaci dobrých výsledků FOD v péči o děti, za účelem přežití Klokáneků.⁷⁹

Mezi významné projekty a partnery podporující FOD a Klokánky patří následující:

Galerie Harfa, která pořádá společně s Prahou 9 každoroční Harfadění. Jedná se o charitativní běh na podporu FOD. Do roku 2017 proběhl již 5.ročník. V roce 2018 se tato akce nemohla pořádat z důvodu bezpečnosti trasy s ohledem na probíhající stavbu v okolí Galerie Harfa. V roce 2017 se pro Klokánky podařilo vybrat 902 400 Kč.⁸⁰

Drogerie Rossmann se každý rok zapojuje do projektu Dejme úsměv dětem pod záštitou nadace Naše dítě. V roce 2017 se v rámci tohoto projektu vybralo 5 118 426 Kč. Část těchto peněz byla mimo jiné použita na letní ozdravné pobyty 160 dětí umístěných v Klokáncích.⁸¹

Slevomat pomáhá Klokánku hledat tety a strýce na plný úvazek, kteří budou o děti v Klokáncích pečovat. Za doporučení tety nebo strýce, kteří projdou výběrovým řízením a vydrží v Klokánku déle než půl roku, nabízí Slevomat Wellness pobyty v hodnotě

⁷⁹ Tesařová Zdeňka, Průběžné vyúčtování veřejné sbírky FOD – viz přílohy

⁸⁰ Harfadění [online]. 2017, 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://harfandeni.cz/>

⁸¹ Nadace Naše dítě: Dejme úsměv dětem 2017 [online]. 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.nasedite.cz/projekt/dejme-usmev-detem-65/>

4 000 Kč či bonusové kredity.⁸² Podpořil také prodej „klokaní edice“, kdy při nákupu kousku oděvu z této edice, šla také určitá část na Klokánky.⁸³

KlokArt je projekt, který vznikl z iniciativy dobrovolníků, kteří začali pracovat na designové kolekci oblečení, za spolupráce známých tváří umělců jako jsou například Dan Bárta (zpěvák), Jakub Kohák (režisér, herec), Vladimír 518 (raper), Matěj Ruppert (zpěvák, herec), Pasta Oner (umělec) a další. Ti spolupracují se šikovnými výtvarníky (Matěj Janák, Léna Brauner, Filip Dvorský, Martin Fischer) na vytvoření designu oblečení, jeho prodeji a propagaci. V čele projektu a za celým nápadem stojí Ivana Valkusová, která sama obstarala veškeré finance na projekt, protože Klokánek sám v té době neměl na podporu tohoto projektu žádné finance. Z prodeje jednoho kusu oblečení je zisk pro Klokánky 50–80 %. K prodeji nabízí trička, tílka, mikiny, polštáře, plátěné tašky, hrnečky a další. Podle slov ředitelky jednoho pražského Klokánku tento projekt vydělává téměř 1 milion korun ročně.⁸⁴

Grantový projekt Dobré sousedství bývá vyhlašován od roku 2017 **provozovatelem Letiště Václava Havla Praha** za účelem podpory aktivit souvisejících s každodenním životem občanů v obcích a městských částech v okolí Letiště Václava Havla Praha. Tento grant mají možnost získat neziskové organizace, občanská sdružení, sportovní kluby, dobrovolní hasiči atd. Každý rok je v rámci tohoto grantu rozděleno kolem 10 milionů korun. V roce 2018 získal Klokánek Hostivice díky tomuto grantu příspěvek 200 000 korun.⁸⁵

Na místě je také zmínit nejvýznamnější dárci, kteří finančně podpořili FOD. Každý rok je zveřejňován seznam všech dárců nad 5 000 korun na webových stránkách FOD. Darují jak fyzické osoby, tak i právnické. Podle zákona o dani z příjmů mají dárci, ať už fyzické nebo právnické osoby nárok na určité zvýhodnění a Klokánky jsou navíc osvobozené od daně darovací, tudíž všechny dary, které od dárců získají, mohou být v nezdaněné výši použité na pomoc ohroženým dětem. Pro rok 2018 byli nejvýznamnějšími dárci Nadační fond prezidenta republiky Ing. Miloše Zemana v částce 2,5 milionu, pan Ing. Miloš Zeman

⁸² *Fond ohrožených dětí: Hledáme se Slevomatem tety a strejdy do Klokánků* [online]. 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/media/hledame-tety-a-strejdy-do-klokanku?highlightWords=slevomat>

⁸³ *Slevomat: Podpořte centra Klokánek* [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://www.slevomat.cz/hledani?keyword=Fond+ohro%C5%BEen%C3%BDch+d%C4%9Bt%C3%AD&d_o=searchForm-submit

⁸⁴ *Klokart* [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.klokart.cz/>

⁸⁵ *Letiště Praha: Grantový program Dobré sousedství* [online]. 2018 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.prg.aero/grantovy-program-dobre-sousedstvi>

osobně v částce 2,3 milionu korun, pan Roman Baltyzar v částce 1,1 milionu, Slevomat CZ s.r.o v částce 475 929 korun, Mary Kay v částce 426 310 korun a další.⁸⁶

3.2. Ostatní pobytová zařízení náhradní výchovy

Vzhledem k roztržitosti systému péče o ohrožené děti a příslušnosti různých ministerstev, je složité porovnat veřejné výdaje na jednotlivá zařízení. Každé zařízení má jiný způsob vykazování dat. Přesto existují analýzy financování systému péče o ohrožené děti, které pomocí různých výpočtů zjišťují náklady na jedno lůžko v jednotlivém zařízení za rok.

3.2.1. Financování zařízení ústavní výchovy

Zřizovatelem školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy je především stát, s výjimkou dětských domovů, jejichž zřizovateli bývají především kraje. Již byl zmíněn paragraf 58 zákona o sociálně právní ochraně dětí, který říká, že náklady, které vznikly v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany, nese stát, s výjimkou nákladů na zřízení a provoz zařízení sociálně-právní ochrany, které nese zřizovatel tohoto zařízení, a s výjimkou nákladů, které vznikly pověřené osobě v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany. Z tohoto vyplývá, že zřizovatelské a provozní náklady diagnostických ústavů, výchovných ústavů a dětských domovů se školou nese stát. Za dětské domovy a dětské domovy pro děti do tří let věku nesou náklady především kraje a za zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nese náklady zřizovatel, což je v případě Klokánků FOD.

K porovnání nákladů na jedno lůžko za rok v jednotlivých zařízeních jsem vycházela z analýzy PhDr. Miloslava Macela podle údajů z roku 2016. Níže jsou uvedené náklady na jednotlivá zařízení, které nese stát.

Školská a výchovná zařízení zřizovaná státem:

- Diagnostické ústavy: 1 081 011 Kč lůžko/rok
- Dětské domovy se školou: 518 835 Kč lůžko/rok
- Výchovné ústavy: 714 412 Kč lůžko/rok

⁸⁶ *Fond ohrožených dětí: Dárci* [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/podporujinas/2018>

Zařízení zřizovaná nestátním neziskovým sektorem:

- Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: 273 600 Kč lůžko/rok

Důležité je zmínit, že roční příspěvek bude v této výši vyplacen pouze v případě, že lůžko bude obsazené celý rok a dítě nebude trávit déle jak dva dny v kuse mimo zařízení na krátkodobé nebo dlouhodobé propustce. V opačném případě se tento příspěvek krátí a zařízení na tuto výši příspěvku v roce nedosáhne.

Školská a výchovná zařízení zřizovaná kraji

- Stát (Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže): 511 600 Kč lůžko/rok
- Kraj (neinvestiční provozní příspěvky zřizovatelů): 99 797 Kč dítě/rok

„Financování těchto zařízení z veřejných a krajských rozpočtů je vypočítáváno podle republikových a krajských normativů. Základní jednotkou pro ústavní školská zařízení je „počet lůžek v krajských zařízeních ústavní výchovy“. Republikové normativy ze státního rozpočtu mají kryt „přímé neinvestiční výdaje“, členěné na mzdové prostředky, příslušné odvody a ostatní neinvestiční výdaje. Součástí republikových normativů je také vyjádření limitu počtu zaměstnanců připadajících na 1 000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii. Republikové normativy slouží pro rozpis rozpočtu finančních prostředků státního rozpočtu pro jednotlivé kraje. K rozpisu rozpočtu na jednotlivé školy a školská zařízení slouží krajské normativy dle vyhlášky č. 492/2005 Sb., o krajských normativech (dále jen „vyhláška o krajských normativech“).“⁸⁷

Dále zákon uvádí, že rodiče mají povinnost platit ošetrovné a výživné. Ošetrovným se rozumí příspěvek na úhradu potřeb dítěte a náleží ústavnímu zařízení za poskytovanou péči dítěti. O výši tohoto příspěvku, stejně jako u zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, rozhoduje ředitel zařízení, popřípadě je stanoven soudem. V jednotlivých zařízeních bývá výše tohoto příspěvku stanovena v různé výši a pokrývá různé oblasti péče. Ve školských

⁸⁷ PhDr. MACELA, Miloslav. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti v České republice: Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí* [online]. 2018, 42-55 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/nahradni-rodina/hmotne-zajisteni-nahradni-rodinne-pece/analiza-financovani-systemu-pece-o-ohrozene-deti-v-ceske-republice/>

zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy se tímto příspěvkem hradí pouze péče. Ubytování, ošacení i strava se poskytují bez úhrady nákladů ze strany rodičů.⁸⁸

3.2.2. Kapacita zařízení

Kapacita lůžkových zařízení je stanovena počtem dětí v jedné výchovné či rodinné skupině uvedeným v zákoně. U diagnostických ústavů se jedná o 4–5 dětí, u výchovného ústavu o 5–8 dětí v jedné výchovné skupině, přičemž ve výchovném ústavu může být zřízeno maximálně 6 výchovných skupin. V rámci dětských domovů se jedná o 5–8 dětí a v rámci dětských domovů se školou o 6–8 dětí v rodinné skupině. Tento počet dětí na rodinnou skupinu je poměrně vysoký, a proto se ústavní výchova pokládá za kolektivní výchovu spíše než za rodinnou péči.⁸⁹

⁸⁸ KRÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 244. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

⁸⁹ KRÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Strana 47. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

Závěr

V rámci této práce jsem se snažila zmapovat systém péče o ohrožené děti, který je podle mého názoru značně roztříštěn, a to jak z důvodu různých zřizovatelů, tak i finančního zajištění. Problematikou ohrožených dětí se zabývají minimálně tři zákony současné právní úpravy. Těmito jsou zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů), zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů) a zákon č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (ve znění pozdějších předpisů).

Jednoznačným cílem systému péče o ohrožené děti by mělo být zajištění takového prostředí dětem, které v maximální míře adekvátně nahradí standardní rodinnou výchovu. Toto poslání dle mého názoru splňují zařízení typu Klokánek. Tato zařízení se vyznačují typickou rodinnou atmosférou, obdobnou té, která je předpokládána v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu. Dalším společným znakem těchto dvou institucí je také stejná možnost délky pobytu dítěte v těchto dvou typech péče. Absolutně se zde nejedná o kolektivní výchovu, která je typická pro zařízení ústavní výchovy. Dítě zde má možnost vytvořit si vazbu a citový vztah k pečující osobě díky příslušnosti stejných pečujících osob v delším časovém úseku, než je tomu v zařízeních ústavní výchovy, kde se zaměstnanci střídají v kratším směnném provozu, přičemž jiní vychovatelé jsou v zařízení ve dne a jiní v noci. Na pečující osobu přitom připadá menší počet dětí, než je tomu v zařízeních ústavní výchovy.

Díky novele zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013 se podařilo v rámci péče o ohrožené děti přistoupit k razantnímu navýšení podílu pěstounské péče, a především ke zvýšení jejího financování. Toto opatření směřuje ke snižování počtu dětí v zařízeních ústavní výchovy a zkvalitnění péče o ohrožené děti. Ústavní výchova nejenže je pro většinu ohrožených dětí kvalitativně nesrovnatelná, protože nedokáže dětem zajistit takové emocionální a sociální zázemí, ale znamená pro stát také výrazně vyšší náklady.

Jediné úskalí této novely vidím v systému financování zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, konkrétně v krácení státního příspěvku. V tomto ohledu spatřuji nutné

přijmout senátní návrh na změnu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, který stanovuje fixní příspěvek na lůžko, přestože dítě nebude v zařízení fyzicky přítomno. Jedná se například o situace, kdy je dítě na krátkodobé nebo dlouhodobé propustce za účelem styku s rodiči nebo hospitalizováno v nemocničním zařízení. Tento fixní příspěvek by zajistil zařízením určitou finanční jistotu v rámci hospodaření těchto zařízení a jejich dlouhodobou perspektivu.

Operativně Klokánek představuje jediné rychlé řešení krizové situace dítěte. Dítě může být přijaté v jakoukoliv denní dobu a následně je situace řešena s orgány sociálně-právní ochrany dětí v otázce rozhodnutí, zda existují vážné důvody, aby toto dítě bylo oddělené od vlastní rodiny a byl tomuto dítěti umožněn pobyt v tomto typu zařízení nebo hledána jiná možná alternativní péče.

Z výše zmíněného vyplývá, že jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nezbytná v systému péče o ohrožené děti a je třeba je v tomto systému udržet a zachovat. Kapacita ostatních zařízení navíc není nekonečná, a tak by se při zrušení těchto zařízení z důvodu neudržitelnosti financování objevil velký problém v otázce přemísťování dětí do jiných zařízení či náhradní rodinné péče.

Jak jsem již zmínila na začátku své práce, není jen na státu a poskytovatelích sociálních služeb, či zřizovatelích zařízení, aby nesli veškerou tíhu této problematiky. Je nutné dostat tento problém do povědomí veřejnosti, která nemá se situací ohrožených dětí žádné zkušenosti a může je vidět pouze jako negativní elementy společnosti. Je nutné, aby se osvěta o situaci ohrožených dětí a systému náhradní rodinné péče roznesla ke každému jedinci, a aby každý tento jedinec náležitě uctíval rodinné hodnoty a snad se i nějakým způsobem zapojil do řešení problematiky opuštěných dětí v náhradní rodinné péči či v zařízeních ústavní výchovy. V rámci dosažení tohoto cíle shledávám velice nápomocné projekty, které vytváří sám Fond ohrožených dětí či partneři, kteří Fond pomocí těchto projektů finančně podporují. Ať už se jedná o veřejné události, jejichž primárním cílem je přiblížení problematiky nebo i různé prodejní nabídky, které přitahují pozornost k problematice opuštěných dětí a k zařízením, která těmto dětem pomáhají.

Seznam literatury:

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-807-4006-449.

ŠEVČÍK, Ludvík. Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-802-6502-210.

SPIRIT, Michal. *Soukromé právo: (vybrané otázky)*. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-802-4513-270.

NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-7104-314.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-861-3144-0.

BUBLEOVÁ, Věduna a kolektiv. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4. přepracované vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

KŘÍSTEK, Adam. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-821-6.

Internetové zdroje:

PAPOUŠEK, Zdeněk. Návrh senátního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2016 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/80549/67645>

Nový občanský zákoník: Rodinné právo [online]. 2015 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/obecne>

Úmluva o právech dítěte. New York: OSN, 1989. Dostupné také z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

PhDr. MACELA, Miloslav. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti v České republice: Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí* [online]. 2018, 42-55 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/nahradni-rodina/hmotne-zajisteni-nahradni-rodinne-pece/analyza-financovani-systemu-pece-o-ohrozene-deti-v-ceske-republice/>

Bezplatná právní poradna: Rodinné právo-Střídavá péče, adopce, osvojení [online]. Střídavá péče, adopce, osvojení, 2011 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/rodinne-pravo/stridava-pece-adopce-osvojeni/10045-co-je-to-pravni-volnost-ditete-pri-osvojeni-adopci.htm>

Otevřená budoucnost: Formy náhradní výchovy [online]. 2013 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>

Šance dětem: Situace před odebráním dítěte [online]. Pavla Skasková, 2012 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/situace-pred-odebranim-ditete.shtml>

TOPINKA (ED.). Zpráva o příčinách umístování dětí mimo vlastní rodinu z perspektivy orgánů sociálně-právní ochrany dětí: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2017, 10 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/32655/Zprava.pdf>

Idnes: Zprávy-chudoba nesmí být jediným důvodem pro odebrání dítěte, rozhodl soud[online]. Jiří Šťastný, 2011 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/chudoba-nesmi-byt-jediny-duvodem-pro-odebrani-ditete-rozhodl-soud.A110114_105113_domaci_js

Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče [online]. 2015 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/prakticky_pruvodce.pdf

Pěstouni: Chci být pěstounem [online]. Sdružení pěstounských rodin, 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.pestouni.cz/chci-byt-pestounem/jak-se-staneme-pestouny/>

Fond ohrožených dětí: O FOD [online]. QCM, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/o-nas>

Fond ohrožených dětí: Dárci [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/podporuji-nas/2018>

Fond ohrožených dětí: Hledáme se Slevomatem tety a strejdy do Klokánků [online]. 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/media/hledame-tety-a-strejdy-do-klokanku?highlightWords=slevomat>

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Dotační řízení [online]. MPSV, 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/34461>

Portál hlavního města Prahy: Tiskový servis [online]. 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/tiskove_zpravy/tri_prazske_klokanky_dostanou_od_prahy.html

Portál pro sociální oblast města Prahy: Vyhlášení Programů v oblasti rodinné politiky pro rok 2019 [online]. Magistrát hlavního města Prahy, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/jnp/cz/financovani_socialni_oblasti/granty_hmp/grantove_rizeni_p_ro_rok_2019/index.html

Senát: Dokumenty a legislativa [online]. Senát PČR, 2017 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=tisk&O=10&T=297>

Harfadění [online]. 2017, 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <http://harfandeni.cz/>

Nadace Naše dítě: Dejme úsměv dětem 2017 [online]. 2017 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.nasedite.cz/projekt/dejme-usmev-detem-65/>

Slevomat: Podpořte centra Klokánek [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.slevomat.cz/hledani?keyword=Fond+ohro%C5%BEn%C3%BDch+d%C4%9Bt%C3%AD&do=searchForm-submit>

Klokart [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.klokart.cz/>

Letiště Praha: Grantový program Dobré sousedství [online]. 2018 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.prg.aero/grantovy-program-dobre-sousedstvi>

Zákony:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ve znění pozdějších předpisů)

Zákon č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (ve znění pozdějších předpisů)

Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách (ve znění pozdějších předpisů)

Zákon č. 117/1996 Sb., zákon o státní sociální podpoře (ve znění pozdějších předpisů)

Seznam příloh:

1. PhDr. Zdeňka Tesařová, Průběžné vyúčtování veřejné sbírky
2. Pádecká Kamila (MHMP), Přidělené granty HMP Programy v oblasti rodinné politiky pro rok 2019 na 200 tis. Kč – výňatek z dokumentu, pro potřeby práce byly vyjmuty některé sloupce, které se přímo netýkaly daného tématu